

Asia: VN/24330/2024 UH

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kehityspoliittisista sijoituksista

1. Kehityspoliittiset tavoitteet

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon mukaisesti Suomi edistää omassa kehityspoliitikassaan ja kehitysyhteistyössään yksityisten pääomien liikkeelle saamista erityisesti yritysten kestävästä kehitystä edistäviin investointitarpeisiin. Työtä tehdään muun muassa kehityspoliittisilla sijoituksilla, ja lakiehdotus on yksi selonteon toimenpiteistä näiden tavoitteiden edistämiseksi. Kuinka näette lakiehdotuksen edistävän näitä tavoitteita?

Fingo on samaa mieltä lakiehdotuksen lähtökohdasta: kestävän kehityksen rahoitusvajetta ei voida kattaa pelkällä julkisella kehitysrahoituksella ja että yksityisten pääomien vivuttaminen on tärkeää osana laajempaa kehitysrahoituskokonaisuutta. Kehityspoliittiset sijoitukset voivat toimia katalyyttinä, joka ohjaa pääomia kestäviin investointeihin sektoreille ja alueille, joissa kehitysvaikutukset eivät markkinaehtoisesti muuten toteutuisi.

Pidämme ensisijaisena, että sijoitusten tavoitteeksi asetetaan kestävät kehitysvaikutukset eikä pelkkä pääomien liikkeelle saaminen. Tämä on olennaista, kun hyödynnetään kehitysyhteistyövaroja (ODA-varat, official development assistance). ODA:n kansainvälisesti sovittu tehtävä koskee kestävästä kehitystä, erityisesti köyhyyden ja eriarvoisuuden purkamista. Samalla Fingo on huolissaan, että laki ei vielä riittävällä tavalla varmista, että sijoitukset kohdistuvat aidosti kaikkein kriittisimpien kehitystarpeiden investointeihin. Ilman tarkempia kriteerejä on riski, että sijoitukset suuntautuvat enenevässä määrin keskitulotason maihin ja kaupallisesti houkutteleviin sektoreihin, vaikka perusteluissa mainitaan hauraimmat maat, köyhyyden vähentäminen ja eriarvoisuuden kaventaminen. Kestävän kehityksen keskeinen Leave No One Behind -periaate tulisi näkyä myös ohjaavana tekijänä laissa painottaen vähiten kehittyneitä maita. Huoli ei ole teoreettinen: esimerkkinä Finnfund on nykyisen omistajaohjauksen myötä tehnyt merkittävästi aikaisempaa vähemmän sijoituksia nk. LDC-maihin eli vähiten kehittyneisiin maihin (muutos noin -50 % vuodesta 2022-> 2023 ja 2024). Syynä oletettavasti on, että LDC-maiden investointiympäristö on vaikeampi kuin keskitulonmaiden – toisaalta juuri LDC-maat ja vastaavat hankalassa asemassa olevat maat ja yhteisöt tarvitsisivat investointeja kehityksensä tueksi.

Fingon näkökulmasta on myös keskeinen puute, että lakiehdotus ei riittävästi täsmennä kehitysvaikutusten arviointia, seuranta- ja avoimuutta. Selonteon mukainen tavoite yksityisten pääomien liikkeelle saamisesta nimenomaan kestävästä kehitystä edistäviin investointeihin edellyttää, että lisäarvo (additionality), riskinotto julkisella rahalla sekä vaikutukset ihmisoikeuksiin, ilmastoon ja tasa-arvoon osoitetaan systemaattisesti. Lakiehdotus jättää nämä kysymykset pitkälti käytännön toimeenpanon varaan, mikä Fingon näkökulmasta heikentää sen ohjausvoimaa. Käytännön esimerkkinä nykytilasta: ”Kehityspoliittiset lainat ja sijoitukset - vuosiraportissa 2022” (2024), jonka perusteella ei ole mahdollista seurata sijoitusten kohdistumista hauraimpiin LDC-maihin. Myös kehitysvaikutuksia mitataan varsin ylätasolla, joten konkreettiset vastaukset kysymykseen ”mitä muuttui ihmisten, yhteisöjen tai markkinoiden tasolla tämän sijoituksen vuoksi?” jää usein avoimeksi.

Lisäksi yksityisten pääomien mobilisointi määräksi arvioidaan 2 miljardia, mutta tälle arviolle ei anneta mitään perusteluita tai taustoitusta.

Fingo korostaa, että kehityspoliittisten sijoitusten rooli ei saa hämärtää ODA:n perusluonnetta. Yksityisten pääomien mobilisointi on väline, ei itseisarvo. Lakiehdotus edistää kehityspolitiikan tavoitteita vain siinä määrin kuin se tukee köyhyyden vähentämistä, eriarvoisuuden kaventamista ja kestävästä kehitystä ODA-rahoitettavien maiden omista tarpeista käsin.

Esityksen tavoitteena on vaikuttava, nykyaikainen, aikaa kestävä ja joustava kehitysrahoitus. Miten näette esityksen edistävän tätä tavoitetta?

Aikaa kestävä kehitysrahoitus edellyttää, että rahoitus tukee pitkäjänteisesti kumppanimaiden omaa kehitystä ilman velkaantumisen, riippuvuuksien tai eriarvoisuuden syvenemistä. Fingon näkökulmasta lakiesityksessä on riski, että painotus sijoitusmuotoiseen rahoitukseen ja yksityisten pääomien vivuttamiseen korostuu tilanteessa, jossa ODA-resurssit ovat muutenkin niukentumassa. Ilman selkeitä suojamekanismeja tämä voi pitkällä aikavälillä heikentää kehitysrahoituksen kokonaisvaikuttavuutta ja syrjäyttää lahjamuotoista rahoitusta niissä konteksteissa, joissa se on edelleen välttämätöntä.

2. Vaikutukset kilpailuun

Lakiesityksellä pyritään minimoimaan kehityspoliittisen sijoitustoiminnan kilpailua vääristävät vaikutukset. Kuinka näette esitettyjen säädösten ja toimenpiteiden varmistavan tämän tavoitteen saavuttamisen?

Ei lausuttavaa tästä kohdasta

3. Hyvä taloudenhoito

Yksi lakiesityksen tavoitteista on hyvän taloudenhoidon varmistaminen. Kuinka näette lakiesityksen edistävän tätä tavoitetta?

Fingon näkökulmasta hyvään taloudenhoitoon kuuluu kuitenkin muutakin kuin sijoitusriskien hallinta ja taloudellinen tehokkuus. Koska kyse on kehitysyhteistyön määrärahoista, hyvän taloudenhoidon keskeinen kriteeri on myös se, tuottaako varojen käyttö parhaan mahdollisen kehityshyödyn suhteessa vaihtoehtoihin käyttötapoihin. Lakiesitys ei vielä riittävän selkeästi vastaa tähän kysymykseen. Esityksessä ei esimerkiksi edellytetä analyysia siitä, milloin sijoitusmuotoinen rahoitus on kehityspoliittisesti perustellumpaa ja kustannustehokkaampaa kuin lahjamuotoinen tuki.

On tärkeää, että tätä lakiesitystä laajemmassa kehityspoliittisessa suunnittelussa huomioidaan Suomen jatkuva tuki ODA-rahoitettavien maiden vakaalle ja tehokkaalle taloudenhoidolle. Tämä tarkoittaa esimerkiksi Suomen tukea kansallisille verohallinnoille (nk. DRM-tuki, ”domestic resources mobilisation”), mutta voi merkitä asiantuntijatukea esimerkiksi julkisen talouden kehysuunnitteluun liittyen.

5. Perustuslain vaatimusten täyttäminen ja sääntelypuutteiden poistaminen

Esityksellä pyritään varmistamaan perustuslain asettamien vaatimusten täyttäminen. Kuinka näette lakiesityksen täyttävän perustuslain asettamat vaatimukset?

Ei lausuttavaa tästä kohdasta

Lakiesityksellä pyritään poistamaan sääntelypuutteita ja selkeyttämään sääntelyn soveltamista. Kuinka näette lakiesityksen vastaavan tähän tavoitteeseen?

Ei lausuttavaa tästä kohdasta

6. Muut huomiot

Muut hallituksen esitykseen liittyvät huomiot ja kommentit

Ei lausuttavaa tästä kohdasta

Välitalo Mika
Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry